

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพ และปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยาย-โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และเพื่อศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือบุคลากร ในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เปิดทำการสอนในปี พ.ศ. 2533 จำนวน 119 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้คือ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ โดยใช้ประชากรทั้งหมดจำนวน 119 คน และครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา (รายวิชาศิลปะกับชีวิต) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ประชากรทั้งหมด จำนวน 280 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยดำเนินการ สร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบปลายเปิด ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ พร้อมกับซองจดหมายและติดแสตมป์แนบไปด้วย แบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด มีจำนวน 399 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 363 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.97 แบ่งออกเป็นกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 108 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.80 ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา จำนวน 255 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.07 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 50 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการสอน 20 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ระหว่าง 11-15 ปี และส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตร วิชาศิลปศึกษา

ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-35 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอก การประถมศึกษา ส่วนใหญ่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 การสอนส่วนใหญ่สอนเนื้อหาทั้ง 3 ด้าน คือ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ และส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

สภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการวางแผนการใช้หลักสูตรเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ มีการกำหนดข้อมูลที่ต้องการในการวางแผนการใช้หลักสูตร ข้อมูลส่วนใหญ่ ได้แก่ ความพร้อมด้านบุคลากร มีการกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยผู้มีส่วนร่วมส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูวิชาการ โรงเรียน

ในส่วนของครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตรในด้านการจัดทำแผนการสอน มีการรวบรวมข้อมูลในการวางแผนการใช้หลักสูตร ข้อมูลส่วนใหญ่ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดทำกำหนดการสอนวิชาศิลปศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีวิธีการจัดทำกำหนดการสอน ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนเป็นผู้จัดทำ การมีส่วนช่วยเหลือครูในการจัดทำกำหนดการสอนวิชาศิลปศึกษา พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีส่วนช่วยเหลือครูในด้านให้บริการด้านวัสดุและอำนวยความสะดวกในการจัดทำ การมีส่วนช่วยเหลือครูในการจัดทำบันทึกการเตรียมการสอน พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ดำเนินการช่วยเหลือครูในการให้บริการด้านวัสดุและอำนวยความสะดวกในการจัดทำ

ในส่วนของคุณผู้สอน วิธีการจัดทำบันทึกการเตรียมการสอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีวิธีการจัดทำบันทึกการเตรียมการสอน คือ จัดทำคนเดียวโดยแยกจัดทำตามเนื้อหาที่สอน สำหรับผู้รับผิดชอบในการติดตามผลการทำบันทึกการเตรียมการสอนวิชาศิลปศึกษาของคุณผู้สอนส่วนใหญ่ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน

การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีวิธีการจัดทำ คือ ครูผู้สอนในกลุ่มโรงเรียนร่วมกันจัดทำ สำหรับผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดผู้มีส่วนร่วม คือ ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในด้านการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน และในส่วนของครูผู้สอนเอกสารประกอบหลักสูตรที่มีการจัดทำ ได้แก่ แผนการสอนเช่นกัน สำหรับเอกสารประกอบหลักสูตรที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ประกอบการสอน คือ หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา รายวิชา ศ101-102, ศ203-204, ศ305-306

2. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

การเตรียมบุคลากร กิจกรรมที่โรงเรียนใช้ในการเตรียมบุคลากรสำหรับการใช้หลักสูตร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการส่งครูเข้ารับการฝึกอบรม สำหรับด้านการจัดครูเข้าสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดครูที่ผ่านการอบรม/สัมมนาหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาเข้าสอน

ในส่วนของคุณผู้สอน การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดเตรียมบุคลากรในการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วม โดยการประสานงานกับผู้บริหารและด้านกิจกรรมที่ทำให้ครูผู้สอนได้รับความรู้เพิ่มเติมก่อนที่จะปฏิบัติการสอนนั้น โรงเรียนได้ใช้วิธีให้ครูได้ศึกษา เอกสารแนวทางการสอนด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่

การจัดตารางสอน วิธีการจัดตารางสอน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ครูวิชาการของโรงเรียน และครูประจำหมวดวิชาศิลปศึกษาร่วมกันจัด และมีหลักการจัดตารางสอน โดยคำนึงถึงความเกี่ยวข้องของเนื้อหาวิชาและคาบเวลาเรียนเป็นส่วนใหญ่ ด้านลักษณะการจัดตารางสอน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดตารางสอนภาคเรียนละ 1 ครั้ง

ในส่วนของคุณผู้สอน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดตารางสอนของคุณผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีให้ข้อมูล เกี่ยวกับการจัดตารางสอน

การบริการสื่อการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ได้จัดบริการ โดยการจัดงบประมาณในการจัดซื้อ จัดทำสื่อการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนและส่งเสริม ให้ครูผู้สอนมีความรู้และผลิตสื่อการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนใช้วิธีการจัดประชุมปฏิบัติการ เกี่ยวกับการผลิตสื่อการเรียนการสอน

ในด้านของครูผู้สอน เกี่ยวกับการได้รับบริการสื่อการเรียนนั้น พบว่า ครูผู้สอนได้รับวัสดุสำหรับจัดทำสื่อการเรียนเป็นส่วนใหญ่ และวิธีการจัดบริการที่โรงเรียน จัดให้กับครูผู้สอน คือ การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการจัดซื้อ/จัดทำสื่อการเรียนการสอน

การจัดอาคารสถานที่ และบรรยากาศในห้องเรียน เกี่ยวกับการบริการและ สนับสนุนในการจัดห้องเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับบริการวัสดุ-อุปกรณ์ในการตกแต่ง ห้องเรียน ด้านผู้มีส่วนร่วมในการจัดห้องเรียนเพื่อการเรียนการสอนนั้น พบว่า ผู้มีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา และลักษณะการจัดห้องเรียนที่ใช้ปฏิบัติการสอนวิชา ศิลปศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้กำหนดลักษณะการจัดห้องเรียน โดยการจัดเป็นห้องที่ใช้ร่วมกับ การเรียนวิชาอื่น ๆ การตกแต่งห้องเรียนส่วนใหญ่ใช้ป้ายนิเทศในการตกแต่งห้องเรียน และ การจัดห้องเรียนส่วนใหญ่ครูผู้สอนยอมรับว่า ยังจัดได้ไม่เหมาะสมกับการที่จะใช้เรียนวิชา ศิลปศึกษา

การนิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือแนะนำ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการ จัดนิเทศการใช้หลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ติดตามผลการใช้หลักสูตร พบว่า เป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเป็นส่วนใหญ่

ในส่วนของครูผู้สอน การดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศการสอน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีดำเนินการ

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนของครู

การเตรียมการสอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการเตรียมสาระสำคัญก่อน การสอนวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์ และได้เตรียมแบบเรียนวิชาศิลปศึกษา ไว้เป็นเอกสารประกอบการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้ยึดหลักการ ที่ว่า ให้เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของนักเรียน และจุดเน้นของการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องของทักษะกระบวนการ ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่เน้นขั้นปฏิบัติ

กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้จัดนิทรรศการศิลปะในโรงเรียน และลักษณะการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดตามความพร้อมของโรงเรียน

การใช้สื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้หลักการในการใช้สื่อการเรียนการสอนตามเนื้อหาบทเรียนที่ยากแก่การเข้าใจ และครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ภาพประกอบเป็นสื่อการเรียนการสอน

เทคนิคและวิธีสอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีหลักในการเลือกเทคนิคและวิธีสอน คือ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของบทเรียน และเทคนิควิธีสอนที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ คือ การสาธิต

การวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนวัดผลและประเมินผลเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงตนเอง และวิธีการวัดผลและประเมินผลที่ครูผู้สอนใช้คือ การซักถาม และจุดเน้นในการวัดผลและประเมินผล คือ ด้านเจตคติ และความสนใจ

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

ปัญหาการวางแผนการใช้หลักสูตรในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดเอกสารประกอบการวางแผนการใช้หลักสูตร การจัดทำกำหนดการสอน และบันทึกการเตรียมการสอน พบว่า โรงเรียนขาดเอกสารประกอบการจัดทำ ส่วนปัญหาการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาเนื่องจาก ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำ

ในส่วนของครูผู้สอน ปัญหาการวางแผนการใช้หลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาเนื่องจากขาดเอกสารประกอบการวางแผน และเวลาในการจัดทำ ด้านการจัดทำกำหนดการสอน พบว่า ปัญหาคือ ขาดเอกสาร/ตำรา/เวลาในการจัดทำ และปัญหาการจัดทำบันทึกการเตรียมการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหา เนื่องจาก ขาดเอกสาร/ตำรา/เวลาในการจัดทำ ด้านการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า ปัญหาของครูผู้สอนส่วนใหญ่คือ ขาดความชำนาญในการจัดทำ

2. ด้านการจัดปัจจัย และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

ปัญหาการเตรียมครูผู้สอนเพื่อการใช้หลักสูตร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา คือ ครูผู้สอนไม่มีวุฒิทางวิชาชีพศึกษา ส่วนปัญหาการจัดตารางสอน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการจัดตารางสอน ด้านปัญหาการบริการสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปะ-ศึกษา คือ งบประมาณไม่เพียงพอ

ปัญหาการจัดอาคารสถานที่ และบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา คือ ขาดห้องเรียนที่ใช้ฝึกปฏิบัติการทางวิชาชีพศึกษาโดยเฉพาะ ด้านการนิเทศให้ความช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ คือ ผู้นิเทศขาดการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ด้านการติดตามผลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ คือ ขาดเครื่องมือในการติดตามผลการใช้หลักสูตร

ในส่วนของครูผู้สอน ปัญหาการเตรียมตัวในการใช้หลักสูตร พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ คือ ขาดเอกสารหลักสูตรในการศึกษาค้นคว้า ด้านการจัดตารางสอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการจัดตารางสอน ด้านการบริการสื่อการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ คือ สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอแก่ความต้องการ

ปัญหาด้านการจัดอาคารสถานที่ และบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการขาดห้องเรียนที่ใช้เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยเฉพาะ ด้านการนิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือแนะนำ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ คือ ไม่มีการนิเทศติดตามผลภายในโรงเรียน

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนของครู

ปัญหาการเตรียมการสอนวิชาศิลปะศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านขาดเอกสารสำหรับค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ คือ เวลาในการสอนไม่เพียงพอ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ คือ ขาดงบประมาณ และเวลาในการจัดกิจกรรม

ปัญหาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการขาดงบประมาณสนับสนุน ด้านเทคนิคและวิธีสอน พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ คือ ขาดแหล่งข้อมูลค้นคว้าเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ คือ ขาดการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพราะมีภาระที่รับผิดชอบมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการวางแผนการใช้หลักสูตร เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ส่วนในด้านข้อมูลที่โรงเรียนต้องการเกี่ยวกับการวางแผนการใช้หลักสูตร ส่วนใหญ่ก็จะเป็นความพร้อมด้านบุคลากร ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคลากรเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญอย่างมากในการจัดการศึกษาตามที่ สัจจ อูทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู ดำเนินการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ สำหรับบทบาทของครูผู้สอนต่อการใช้หลักสูตร คือ ศึกษาหลักสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้อยู่อย่างชัดเจน ทำการสอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ในด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร การจัดทำกำหนดการสอน และการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรนั้น ผู้บริหารได้มีส่วนช่วยเหลือครูผู้สอน โดยการบริการด้านวัสดุหลักสูตร และอำนวยความสะดวกในการจัดทำ และครูผู้สอนก็มีส่วนร่วมในการจัดทำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและครูผู้สอนดังกล่าวข้างต้น แต่จากสภาพปัญหาที่พบ ปรากฏว่าโรงเรียนขาดเอกสารประกอบการจัดทำเป็นส่วนใหญ่ และครูผู้สอนก็ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำ และยังไม่มีความชำนาญในการจัดทำอีกด้วย

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดบริการด้านวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่ความต้องการของครูผู้สอน และควรจัดอบรมสัมมนาให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการวางแผนการใช้หลักสูตร การจัดทำกำหนดการสอน และบันทึกการเตรียมการสอน และการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร จะทำให้กิจกรรมการเรียน-การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ก็คือ บุคลากรหรือครูผู้สอน วิชาศิลปศึกษาไม่มีวุฒิทางศิลปศึกษา แต่ทางโรงเรียนก็ได้ใช้วิธีการส่งครูเข้ารับการฝึกอบรม และจัดครูที่ได้ผ่านการอบรม/สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาศิลปศึกษาเข้าสอน การจัดอบรม สัมมนามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้ที่ได้รับการอบรม/สัมมนา สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้เสนอไว้ว่า การที่จะให้การเรียนการสอนบรรลุสู่เป้าหมาย โรงเรียนควรได้ เตรียมครูก่อนเข้าชั้นดังนี้ คือ จัดประชุมชี้แจง จัดสัมมนาให้ความรู้ทางวิชาการ จัดประชุม เชิงปฏิบัติการ จัดให้มีการสาธิตการสอน เป็นต้น

ด้านการจัดตารางสอน พบว่า ครูวิชาการ และครูประจำหมวดวิชาศิลปศึกษา ร่วมกันจัดตารางสอน โดยจัดตารางสอนภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีการคำนึงถึงเนื้อหาวิชา ความเวลาเรียน ประกอบการพิจารณาในการจัดตารางสอน ส่วนใหญ่พบว่าโรงเรียนไม่มีปัญหา ในเรื่องการจัดตารางสอน การจัดตารางสอนครูผู้สอนควรเป็นผู้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดตารางสอนด้วย เพราะปัญหาบางประการครูผู้สอนสามารถรับรู้ได้ชัดเจนกว่าผู้บริหาร หรือหัวหน้าหมวดวิชา และจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ดีในการจัดสอนด้วย ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้เสนอว่า เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาได้ครบถ้วน ผู้จัดตารางสอนต้อง เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดี ต้องมีความรู้ทักษะของเนื้อหาวิชา ความรู้เกี่ยวกับวัยและ พัฒนาการของเด็กด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่รับรู้เรื่องดังกล่าวได้ดีกว่าบุคลากร อื่น ๆ

การบริการสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดบริการโดยการจัดงบประมาณในการจัดซื้อ จัดทำสื่อการเรียนการสอน แต่ปัญหาที่พบก็คือ โรงเรียนส่วนใหญ่จะมีงบประมาณให้ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ เพราะฉะนั้น ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณให้ เพียงพอ หรืออาจจัดหาแหล่งวัสดุที่ต้องการ โดยการประสานงานกับหน่วยราชการนอกสังกัด เช่น กรมสามัญศึกษา วิทยาลัยครู เพื่อให้ครูได้ขอรับบริการและมีสื่อใช้อย่างเพียงพอ เพราะสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนการสอนของนักเรียน และครู เพราะเป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องหรือบทเรียนได้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น ครูทุกคนต้องพยายามจัดหาหรือทำสื่อต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ใช้สิ่ง เกิดและ ค้นคว้าหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียน (กรมวิชาการ, 2521)

การจัดอาคารสถานที่และบรรยากาศในห้องเรียน ผู้บริหารได้ให้บริการด้านวัสดุ-อุปกรณ์ในการตกแต่งห้องเรียน แต่เนื่องจากปัญหาส่วนใหญ่ของโรงเรียน คือ ไม่มีห้องเรียนสำหรับวิชาศิลปศึกษาโดยเฉพาะ อาคารเรียน ห้องเรียนไม่เพียงพอ ผู้บริหารก็จัดให้เรียนวิชาศิลปศึกษาปนกับห้องเรียนวิชาอื่น ๆ เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนวิชาศิลปศึกษาโดยเฉพาะ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า การเตรียมอาคารสถานที่สำหรับการใช้หลักสูตรได้ ควรยึดหลักการโดยสรุปดังนี้คือ

1. ต้องให้บรรยากาศในโรงเรียนเหมือนที่บ้าน และสังคมในชุมชนนั้น ๆ
2. สภาพแวดล้อมที่จะเป็นตัวแบบให้ผู้เรียน ผู้บริหารต้องควบคุมตนเอง

และครูผู้สอน ให้เป็นแบบอย่างที่ดี

3. จัดบรรยากาศให้ผู้เรียน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
4. จัดห้องสมุด มุมหนังสือ หรือแหล่งความรู้ในการค้นคว้า
5. มีบริเวณสำหรับผู้เรียน ได้ฝึกฝนกิจกรรม
6. มีสถานที่สำหรับผู้เรียน ได้ฝึกฝนการออกกำลังกาย
7. มีการจัดบริการทางสุขภาพ
8. โรงเรียนต้องสะอาด
9. จัดป้ายนิเทศสำหรับโรงเรียน และห้องเรียนให้อยู่ในสภาพปัจจุบัน

จากสภาพปัญหาที่กล่าวข้างต้น โรงเรียนก็สามารถจัดอาคารสถานที่บางส่วนได้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวข้างต้น แต่จากปัญหาความไม่เพียงพอด้านอาคารสถานที่ทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าที่ควร ผู้บริหารและครูควรร่วมมือในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการเรียนการสอน อาจใช้สถานที่บางแห่งภายในโรงเรียนจัดบรรยากาศให้เหมาะสม แล้วใช้เป็นสถานที่ในการจัดการเรียนการสอนก็ได้ เช่น สวนหย่อม ก็จัดกระเป๋านั่งล้อมวงไว้สำหรับเด็ก เพื่อเป็นห้องสมุดเคลื่อนที่ได้

การนิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือแนะนำ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีขนาดการนิเทศการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ และสภาพโดยทั่ว ๆ ไป ผู้บริหารจะเป็นผู้นิเทศและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเป็นผู้ติดตามผลการใช้หลักสูตร การขาดการนิเทศการใช้หลักสูตรย่อมมีผลกระทบต่อการใช้หลักสูตรอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ครูผู้สอนอาจจะดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างผิดวิธี ปัญหาที่พบในการเรียนการสอนก็ไม่สามารถแก้ได้ทันที สวัสดิ์ อุทรานันท์

(2523) กล่าวว่า การนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็น เพราะหากมีปัญหาที่จะได้หาทางแก้ไขให้ลุล่วงไป การนิเทศการใช้หลักสูตรต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศคือ เป็นกระบวนการที่ทำงานร่วมกัน เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิดประการใด เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การนิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือแนะนำเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเป็นการช่วยเหลือครู ได้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนของนักเรียนในที่สุด

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนของครู

ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีการเตรียมตัวในการปฏิบัติการสอน มีการเตรียมเอกสารประกอบการสอน และจัดการเรียนการสอนโดยจัดได้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ที่มีจุดเน้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร คือ เป็นการสอนที่มีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน สอนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงทุกชั้นตอน ตามหลักของทักษะ กระบวนการ แต่จากปัญหาที่พบ ครูผู้สอนส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านการขาดเอกสารสำหรับค้นคว้า ซึ่งเอกสารสำหรับเสริมความรู้ให้ครูมีความสำคัญอย่างมาก ผู้บริหารควรจัดหาแหล่งสำหรับให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า หรือมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น ศูนย์วิชาการจังหวัด ในการขอแหล่งข้อมูลให้สำหรับครู ซึ่งรายงานการสัมมนาเรื่องหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2525) กล่าวว่า ครูควรเตรียมตัวในการสอนในระยะยาว และระยะสั้น ซึ่งการเตรียมตัวนั้นจะเป็นการเตรียมตัวในเรื่อง การศึกษาเอกสาร แผนการสอน หนังสือเรียน แบบฝึกหัด ซึ่งถ้าอันไหนขาดไปจะได้เตรียมตัวได้ทันต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ จัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน และความสนใจของเด็ก เพราะการจัดกิจกรรมเสริม คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนร่วมกันจัดขึ้นนอกเหนือไปจากกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขึ้น (ประภาพรณ สุวรรณสุข, 2534) แต่จากปัญหาที่พบปรากฏว่า กิจกรรมที่ทำนั้นครูมีเวลาไม่พอและขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์อันหลากหลาย เกิดการเรียนรู้ เกิดความคิด แต่ปัญหาที่พบดังกล่าวนั้น ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมให้เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของเด็ก

นักเรียน และความพร้อมของโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้เสนอแนวทางเพื่อการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนดังนี้ คือ

1. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรให้ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ครูทำหน้าที่ประสานงาน รับรู้ในการจัดวางแผน นโยบายต่าง ๆ
2. กิจกรรมที่จัดต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน
3. รูปแบบการจัดกิจกรรม มุ่งที่จะส่งเสริมพัฒนาตัวนักเรียนเป็นสำคัญ ต้องคำนึงถึงความสามารถ ความต้องการของนักเรียน
4. การจัดกิจกรรมควรมีความสำคัญเท่าเทียมกับการจัดการเรียนการสอนสถานศึกษา ควรพยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนในห้องเรียน การใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ครูผู้สอน ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่ยากแก่การเข้าใจ และนิยมใช้ภาพประกอบเป็นสื่อการเรียนการสอน ซึ่ง อารังบัวศรี (2532) กล่าวว่า หลักในการเลือกและใช้สื่อการเรียนการสอน ต้องมีหลักการดังนี้ คือ

1. ต้องตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้
2. ต้องเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียน
3. ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน
4. ต้องเหมาะสมทั้งค่าใช้จ่ายและการปฏิบัติ
5. หาง่าย ราคาถูก

แต่จากปัญหาที่พบ ปรากฏว่า ครูผู้สอนขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนควรพยายามจัดหาสื่อที่หาง่าย ราคาถูก ดังหลักการข้างต้น เพื่อตัดปัญหาด้านงบประมาณไป และควรติดต่อกับหน่วยงานต้นสังกัด หรือติดต่อหน่วยงานนอกสังกัดในการยืมสื่อการเรียนการสอนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เช่นกัน

ด้านเทคนิคและวิธีสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการสาธิต และเลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ สุวัฒน์ พุทธเมธา (2532) กล่าวว่า เทคนิควิธีสอนมีหลายวิธี แต่ต้องเลือกให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาบทเรียน วัย และความสามารถของนักเรียน เป็นต้น แต่ปัญหาที่ครูผู้สอนขาดแหล่งข้อมูลสำหรับค้นคว้าเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน ผู้บริหารควรจัดให้ครูได้เข้ารับการอบรมสัมมนา หรือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน หรือมีการจัดไปศึกษาดูงาน

นอกจากนี้ จะทำให้ครูได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย แล้วนำมาใช้ในการปฏิบัติการสอน ให้มีประสิทธิภาพได้

การวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนส่วนใหญ่ วัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการซักถาม และวัดผลประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวง-ศึกษาธิการ (2533) ได้เสนอว่า หลักในการประเมินผลการเรียนหรือปรับปรุงการเรียน และตัดสินผลการเรียน แต่ปัญหาที่พบ ปรากฏว่า ครูผู้สอนขาดการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพราะมีภาระที่รับผิดชอบมาก ผู้บริหารควรพิจารณาและมีการนิเทศการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดสรรงานที่รับผิดชอบของครูให้เป็นธรรมชาติ เพราะภาระในการสอน และงานที่ได้รับเพิ่มจากงานสอน อาจจะเป็นปัญหาในการวัดผลประเมินผล ซึ่งการวัดผลและประเมินผลมีความสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้เป็นอย่างมาก ทำให้ทราบพัฒนาการของนักเรียน และทำให้ครูปรับปรุงพฤติกรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางแก่หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

1. ควรมีการจัดสรรครูผู้สอนให้เพียงพอแก่ความต้องการของโรงเรียน เพราะปัจจุบันโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญการเฉพาะสาขาเป็นจำนวนมาก
2. ควรมีการสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้รับการอบรม/สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการสร้างอาคารเรียน และสำหรับจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนการสอนให้เพียงพอแก่ความต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร โรงเรียน

1. ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนด้านเอกสาร และแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ตลอดจนให้บริการด้านวัสดุ เอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง
2. จัดแบ่งงานให้ครูรับผิดชอบด้วยความยุติธรรม ทั้งงานสอน และงานอื่น นอกเหนือจากการสอน
3. จัดส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา และเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการเรียน การสอนอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน วิชาศิลปศึกษา

1. ควรมีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันในการจัดทำแผนการสอน จัดทำวัสดุ ประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน โดยมีการวางแผนในการจัดทำช่วงปิดภาคเรียน
2. ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อ ประโยชน์ในการนำหลักสูตร ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร และหาแนวทางในการใช้หลักสูตรที่เหมาะสมต่อไป
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา โดยใช้ รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ
3. ควรมีการวิจัยเพื่อสำรวจความพร้อมของ โรงเรียนในโครงการขยายโอกาส และวิจัย เพื่อเปรียบเทียบสภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาใน โรงเรียนขยายโอกาสที่มี ความพร้อมแตกต่างกัน